

УНИВЕРЗИТЕТУ „ЏОН НЕЗБИТ“ БЕОГРАД
ФАКУЛТЕТУ ЗА
МЕНАЏМЕНТ
ЗАЈЕЧАР

ФАКУЛТЕТ
ЗА МЕНАЏМЕНТ
Број 01-003-929
01.09.2016.
Датум докторске дисертације
Партија: 3-2. Стручни одбор
ЗАЈЕЧАР

ЗАВРШНИ РАД НА СТУДИЈАМА ТРЕЋЕГ СТЕПЕНА ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА
(навести: ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА ИЛИ УМЕТНИЧКИ ПРОЈЕКАТ)

На основу одлуке Сената Универзитета од 01.09.2016., пошто смо проучили урађену
Докторску дисертацију под називом:
(навести: ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА ИЛИ УМЕТНИЧКИ ПРОЈЕКАТ)

ТRENДОВИ И СТРУКТУРНЕ ПРОМЕНЕ СПОЉНЕ ТРГОВИНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

кандидата: Мр Горана Радисављевића подносимо следећи:
(звање, име и презиме кандидата)

РЕФЕРАТ

1. Основни подаци о кандидату, докторској дисертацији/ уметничком пројекту (Елементарни подаци о кандидату, наслову рада, обиму и библиографским подацима)

Биографија кандидата

Радисављевић (Радомир) Горан је рођен 19.02.1964. године у Читлуку код Сокобање. Основну и средњу школу завршио је у Читлуку и Сокобањи са одличним успехом. Дипломирао је на Факултету за менаџмент у Зајечару на смеру за Финансије, банкарство и берзанско пословање. Због афинитета према економским наукама, школске 2003/04. године уписује последипломске магистарске студије на Економском факултету у Нишу, смер „Спољна трговина“. Магистарску тезу под називом *Утицај глобалне економске кризе на токове странних директних инвестиција* одбранио је 09.09.2010. године на Економском факултету у Нишу и стекао звање магистра економских наука. Докторску дисертацију под насловом *Трендови и структурне промене спољне трговине Републике Србије* пријављује 2013. године на Факултету за менаџмент у Зајечару. Тренутно је запослен у Општинској управи општине Сокобања као виши стручни сарадник на пословима рачуноводства и финансија.

Најзначајнији објављени радови

Рад у водећем часопису националног значаја (M51)

- Миловановић, Г., Радисављевић, Г., Бјелетић, С. (2013), „Competitiveness enhancement and export increase in Serbian economy“, Scientific Journal, *Facta universitatis, Series: Economics and Organization*, University of Niš, Vol. 10, No 4, 2013, pp. 447-456. UDC 339.727.22.

Рад у научном часопису(М53)

1. Миловановић, Г., Радисављевић, Г., Миловановић, В. (2013), „Changes in export structure and growth of FDI as the driving forces of increase of competitiveness of the Serbian economy“, *Scientific Journal Economics and Finance*, No 12, 2013, Djepetrovsk, UDK 339.1
2. Радисављевић, Г., Миловановић, Г. (2013), „Development tendencies and the structure of Serbian foreign trade“, *Prime Journal of Business Administration and Management (BAM)*, Review, ISSN: 2251-1261. Vol.3(2), February 25th, 2013. pp. 881-886 www.primejournal.org/BAM.

Саопштење са међународног скупа штампано у целини (М33)

1. Миловановић, Г., Барац, Н., Радисављевић, Г. (2012), „Покретачи и противуречности глобализације и транснационализације светске привреде“, 15th International conference dependability and quality managment (ICDQM – 2012), Зборник радова, Београд, 28-29 јун 2012., стр. 536-541. ISBN 978-86-86355-10-2.
2. Радисављевић, Г., Миловановић, Г., Барац, Н. (2012), „Foreign direct investments and their impact on Serbian economy“, 12th International Conference „Research and Development in Mechanical Industry“ (RaDMI 2012), Врњачка Бања, 13-17. Септембар 2012., стр.602-608. ISBN 978-86-6075-035-0.
3. Миловановић, Г., Радисављевић, Г., Миловановић, В. (2012), „Global economic crisis and the recovery of Serbian economy“, 12th International Conference „Research and Development in Mechanical Industry“ (RaDMI 2012), Врњачка Бања, 13-17. септембар 2012.,стр. 478-485. ISBN 978-86-6075-035-0
4. Миловановић, Г., Радисављевић, Г., Бјелетић, С. (2013), „Инвестициони аранжмани важнијих иностраних компанија у Републици Србији“, 16. Међународни научни скуп, "Управљање квалитетом и поузданошћу", ICDQM-2013, Зборник радова, Београд, 27-28 јун 2013.

Подаци о докторској дисертацији

Докторска дисертација кандидата мр Горана Радисављевића, под насловом *Трендови и структурне промене спољне трговине Републике Србије*, написана је на X+289 страна компјутерски обрађеног текста, формата А4, прореда 1,5 и величине фонта 12. У циљу боље прегледности и подробније анализе добијених резултата, у раду је приказано 15 слика, 168 табела и 23 графика. Приликом израде докторске дисертације коришћено је 180 библиографских јединица. Истраживање је базирано на резултатима претходних истраживања у посматраној области, релевантној странији и домаћој научној литератури, подацима званичних статистичких публикација, законској регулативи која се односи на утврђени предмет истраживања. Значајну подршку истраживању дала су документа и извештаји са веб презентација националних и међународних владиних и невладиних институција и организација који се директно односе на утврђени предмет истраживања.

Структура докторске дисертације, поред Апстракта на српском језику (1 страна), Апстракта на енглеском језику (1 страна), Увода (4 стране), Методолошко-хипотетичких оквира истраживања (7 страна), Закључка (3 стране), Литературе (10 страна) и Прилога (10 страна), обухвата 7 међусобно повезаних делова и то: 1. САВРЕМЕНЕ ТЕНДЕНЦИЈЕ СВЕТСКЕ ПРИВРЕДЕ И МЕЂУНАРОДНЕ ТРГОВИНЕ (11 страна); 2. ТRENДОВИ И СТРУКТУРА СПОЉНЕ ТРГОВИНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ У ОКВИРУ ДРЖАВНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ САВЕЗНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ (СРЈ) (29 страна); 3. СТРУКТУРНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ И ТЕНДЕНЦИЈЕ СПОЉНЕ ТРГОВИНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ (30 страна); 4. УТИЦАЈ ГЛОБАЛНЕ ЕКОНОМСКЕ И ДУЖНИЧКЕ КРИZE ЕВРОЗОНЕ НА ТRENДОВЕ И СТРУКТУРУ СПОЉНЕ ТРГОВИНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ (56 страна); 5. ПОКАЗАТЕЉИ СТРУКТУРНИХ ПРОМЕНА СПОЉНЕ ТРГОВИНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ (41 страна); 6. МЕРЕ И МОГУЋНОСТИ ЗА ПОВЕЋАЊЕ И СТРУКТУРНО УНАПРЕЂЕЊЕ ИЗВОЗА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ (79 страна) и 7. Дискусија резултата истраживања и препоруке (10 страна).

2. Предмет и циљ докторске дисертације/уметничког пројекта

(Показати да је реч о оригиналној идеји, значајној за развој научне или уметничке области)

Предмет научног истраживања у овој докторској дисертацији јесу трендови и структурне промене спољне трgovине Републике Србије. Кандидат је анализирао развојне тенденције спољне трgovине Републике Србије од њеног постојања у оквиру бивше државе Савезне Републике Југославије (СРЈ) па до данас када постоји као самостална држава.

Кандидат полази од тога да је спољна трговина веома важна за привреду једне земље, нарочито каква је Република Србија чији би извоз требало да учествује преко 50% у стварању БДП. С обзиром на недовољну апсорpcionу снагу домаћег тржишта и једнострану понуду производних фактора њено опредељење мора бити јачање извозних активности. Република Србија још из раније наслеђеног периода има веома високу увозну зависну производну структуру. Да би остварила што лакши и бољи приступ светском тржишту и унапредила конкурентност извозне понуде Република Србија мора да изврши структурне промене кроз повећање степена финализације производа и географске диверсификације извозног програма. На тај начин структура извоза би била усклађена са структуром светске увозне тражње и пружила би могућност за дугорочни раст извоза.

У том смислу, циљ ове дисертације је да се на основу анализе доступних података, релевантне литературе и досадашњих истраживања, сагледају трендови и структурне промене спољне трговине Републике Србије, те сходно томе, применом одговарајуће научне методологије, дају одговарајући предлози за повећање извоза Републике Србије и његово структурно унапређење.

2. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

(Објаснити да ли су хипотезе научно потврђене или оборене)

У складу са предметом и циљевима истраживања, кандидат је поставио генералну и посебне хипотезе. Генерална или општа хипотеза дисертације гласи:

Променама факторске интензивности, технолошке структуре извоза и унапређењем производње производа више фазе прераде, Република Србија се брже прилагођава трендовима у светској трговини, побољшава своју конкурентску позицију и убрзава свој економски развој.

У циљу доказивања опште хипотезе, кандидат је поставио посебне хипотезе које гласе:

X1: Применом квалитативних метода могуће је оценити трендове и структурне промене спољне трговине, одредити конкурентску позицију коју земља има на регионалном и светском тржишту и донети мере унапређења.

После 1990. године вредност извоза СРЈ има опадајући тренд, углавном због деловања одређених спољних фактора. Робни увоз је уз велике осцилације ипак имао тенденцију раста. Покривеност увоза извозом показује неповољан тренд у размени СРЈ са иностранством. После распада СФРЈ отежани услови спољне трговине утицали су и на структуру робне размене СРЈ. Домаћи извоз није пратио структуру светске увозне тражње, што показује да се тренд извозне структуре мења веома споро. Недовољан увоз опреме због слабе финансијске ситуације и недовољне домаће акумулације довео је до заостајања домаће производње за светским тенденцијама, што условљава пад извозне конкурентности. Структура извоза Републике Србије по намени производа се побољшава од 2006. године, тако што је дошло до благог опадања репроматеријала а повећан удео опреме у извозу. С друге стране увоз опреме показује опадајући тренд што се може негативно одразити на конкурентност домаће привреде. Користећи структуру извоза по SITC, односно СМТК (Стандардна трговинска међународна класификација), присутно је повећање учешћа сектора 7- Машине и транспортни уређаји што се повољно одражава на конкурентностску позицију земље у свету. На основу напред изнете анализе, кандидат закључује да је прва помоћна хипотеза потврђена.

X2: Применом квантитативних метода у анализи оцене структурног слагања извоза Републике Србије са извозом и увозом земаља Европске уније могуће је одредити висину и значај подударности извозно-увозних структура Србије и земаља Европске уније.

Да би доказао ову хипотезу кандидат је користио Косинусни и Finger-Kreinin модел мерења сличности (различитости) структуре извоза и увоза који за поређење сличности робне структуре извоза Републике Србије и екстерне увозне тражње ЕУ. Поменути коефицијенти показују интензитет тоталне билатералне трговине која може бити очекивана (ако је вредност коефицијента један то би значило потпуну идентичност робних структура). Сличност посматраних структура је од великог значаја јер је са вишим нивоом

сличности потребна мања индустријска реалокација и дефинисање других заједничких политика. Компарација извозне структуре Србије са екстерном увозном тражњом ЕУ показује да је 2001. дошло до пораста подударности, да би већ у следећој години уследио пад сличности посматраних структура. Наредних година, закључно са 2006. присутне су осцилирајуће вредности ових кофицијената. Током 2012. и 2013. раст извоза возила и електричне опреме позитивно је утицао на кофицијенте сличности али са појединим земљама ван ЕУ. Када се посматра поређење структура домаћег извоза са увозном тражњом ЕУ, поред смањења и повећања од 2000. показатељи сличности су имали благи пораст, али укупно посматрано није учињен битан напредак. Овако необична тенденција условљена је релативно малим уделом друмских возила према екстерној увозној тражњи ЕУ (трговине возила се обавља путем интра-трговине односно трговине унутар ЕУ), што знатно умањује ниво слагања две структуре. Поређењем са изабраним земљама види се да је и код њих дошло до одређеног повећања сличности извозних структура са увозном структуром ЕУ. Када је у питању квалитативно побољшање извоза његова примена је изостала зато што се радило о форсирању извоза заснованог на постојећој структури. Потреба ових привреда као и Републике Србије да по сваку цену повећају свој извоз, испољавала је висок ниво ресурсно интензивних производа у њиховој извозној структури, где оне поседују компаративне предности, који су код ЕУ мање заступљени, довела је до ниског нивоа сличности. Република Србија мора што пре да усклади своју извозну структуру са структуром увозне тражње ЕУ како би створила потенцијал за убрзање домаћег извоза. Кандидат закључује да друга помоћна хипотеза потврђена.

X3: Променама факторске интензивности и технолошке структуре домаће размене расте и производња производа више фазе прераде што убрзава економски развој земље

Анализа у раду која се односи на ову хипотезу је базирана на бројним класификацијама извоза и увоза (по применењеној технологији, по факторској интензивности, по квалификованисти радне снаге итд.). Показатељи до којих се дошло и који се могу пратити на основу бројних табела показују да после погоршања структуре извоза по факторској интензивности које је наступило после 1990-те године, у периоду од 2000-2006. године, није било значајних промена унапређења домаће извозне структуре. После 2006. године долази до пораста удела средњих и високотехнолошких производа, посебно током 2013. и 2014. године. Снажан раст извозне структуре последњих година последица је производње аутомобила Фијат (ФАС) који је због врло ниског укупног обима значајно променио извозну структуру домаће привреде. Насупрот томе US Steel је због високог удела у структури извоза у предкризном периоду, који је рангиран као ниско-технолошки интензиван оборио квалитет домаћег извоза. У поређењу са анализираним земљама Балкана по уделу средњих и високотехнолошких производа, Република Србија има доста повољу позицију последњих година. Када се упореди удео високотехнолошког извоза са развијеним земљама ЕУ, САД и светским уделом у извозу видимо да и поред присутног побољшања наша земља и даље заостаје за овим трендовима раста и по неколико пута.

Веома је индикативно да наука и технологија у савременим условима постају све значајнији фактор повећања продуктивности и економског развоја земље. Република Србија је побољшала али мора и даље да јача своју конкурентску позицију према технолошкој опремљености и иновативности, како би ухватила корак са развијеним

земљама ЕУ и света. То ће значити да технолошке промене доводе до усвајања технолошких решења и њихове уградње у осавремењивање процеса производње. Производњом високотехнолошких производа и побољшањем технолошке структуре домаће размене убрзава се и економски развој земље. Потврдом и треће посебне хипотезе, кандидат потврђује и општу хипотезу истраживања у својој докторској дисертацији.

4. Кратак опис садржаја

У складу са опредељеним предметом и циљевима истраживања, постављеним научним хипотезама и утврђеним методолошким основама истраживања, докторска дисертација кандидата mr Горана Радисављевића, под насловом *Трендови и структурне промене спољне трговине Републике Србије*, је структурирана на следећи начин:

АПСТРАКТ ABSTRACT

УВОД (1-4 стр)

МЕТОДОЛОШКО-ХИПОТЕТИЧКИ ОКВИРИ ИСТРАЖИВАЊА (5-11 стр)

1. ПРЕДМЕТ И ЦИЉ ИСТРАЖИВАЊА
2. ОСНОВНЕ ХИПОТЕЗЕ ИСТРАЖИВАЊА
3. МЕТОДЕ ИСТРАЖИВАЊА
4. ОЧЕКИВАНИ РЕЗУЛТАТИ И НАУЧНИ ДОПРИНОС

I САВРЕМЕНЕ ТЕНДЕНЦИЈЕ СВЕТСКЕ ПРИВРЕДЕ И МЕЂУНАРОДНЕ ТРГОВИНЕ (12-22 стр)

1. Структурне промене светске трговине у другој половини 20. века
2. Трендови и структурне промене спољне трговине изабраних земаља
3. Истраживања при извођењу индекса извозног потенцијала једне земље по методологији Међународног трговинског центра

II ТРЕНДОВИ И СТРУКТУРА СПОЉНЕ ТРГОВИНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ У ОКВИРУ ДРЖАВНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ САВЕЗНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ (СРЈ) (23-51 стр)

1. Структурне карактеристике спољне трговине СРЈ након распада СФРЈ
 - 1.1. Обим и структура спољне трговине СРЈ по намени производа
 - 1.2. Удео спољне трговине СРЈ у друштвеном производу и светској трговини
 - 1.3. Структурна усклађеност спољне трговине СРЈ са светским тенденцијама
2. Динамика спољне трговине Савезне Републике Југославије
3. Спољнотрговинска размена Савезне Републике Југославије по земљама и регионима
 - 3.1. Регионална усмереност робне размене СРЈ
 - 3.2. Најзначајнија тржишта у спољнотрговинској размени СРЈ
4. Структура спољнотрговинске размене СРЈ по секторима, одсекима и групама

СМТК

- 4.1. Структура спољнотрговинске размене СРЈ по секторима СМТК
- 4.2. Структура спољнотрговинске размене СРЈ по одсекима и групама производа СМТК
- 4.3. Степени концентрације (специјализације) извоза и увоза СРЈ
- 4.4. Тенденције факторске и технолошке интензивности спољнотрговинске размене СРЈ
5. Робна размена СРЈ по врстама спољнотрговинских послова
6. Спољна трговина СРЈ са ЕУ

III СТРУКТУРНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ И ТЕНДЕНЦИЈЕ СПОЉНЕ ТРГОВИНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ (52-81 стр)

1. Структура робног извоза и увоза Републике Србије
 - 1.1. Спољнотрговинска размена Републике Србије по намени производа
 - 1.2. Секторска структура спољнотрговинске размене Републике Србије
2. Спољнотрговинска размена Републике Србије по земљама и регионима
 - 2.1. Упоредни приказ величине извоза Србије са изабраним земљама
 - 2.2. Робна размена Републике Србије са земљама ЦЕФТА
3. Спољнотрговинска размена Републике Србије са Европском унијом
 - 3.1. Утицај либерализације спољне трговине на извозне перформансе привреде Републике Србије
 - 3.2. Структура робне размене Републике Србије и ЕУ по секторима СМТК
4. Спољнотрговински и платни биланс Републике Србије
 - 4.1. Карактеристике трговинског биланса и биланса текућих трансакција Републике Србије
 - 4.2. Покривеност увоза извозом
5. Задуживање Републике Србије у иностранству
 - 5.1. Спољна солвентност и ликвидност Републике Србије и последице задуживања у иностранству
 - 5.2. Спољна задуженост Републике Србије и финансирање текућег дефицита

IV УТИЦАЈ ГЛОБАЛНЕ ЕКОНОМСКЕ И ДУЖНИЧКЕ КРИЗЕ ЕВРОЗОНЕ НА ТRENДОВЕ И СТРУКТУРУ СПОЉНЕ ТРГОВИНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ (82-137 стр)

1. Стапање и изазови светске привреде и светске трговине пре избијања глобалне економске кризе
2. Глобална економска криза и рецесија светске привреде и светске трговине
 - 2.1. Главни узроци и почетак настанка глобалне економске кризе
 - 2.2. Глобална економска криза и пад светске трговине
 - 2.2.1. Синхронизовани пад светског извоза и увоза
 - 2.2.2. Динамика трговине различитих група производа у кризи
 - 2.3. Мере и ефекти протекционизма као одговор на кризу
 - 2.4. Глобална трговинска неравнотежа као узрок глобалне кризе и глобалне рецесије и кретање међународне трговине
3. Утицај глобалне економске кризе на спољну трговину Републике Србије
 - 3.1. Трендови и структура спољнотрговинске размене Републике Србије у

- периоду кризе
- 3.2. Структурне промене спољнотрговинске робне размене Републике Србије у периоду кризе
- 3.2.1. Структурне промене по факторској интензивности и примењеној технологији
- 3.2.2. Структурне промене према квалификованистима радне снаге
- 3.2.3. Структурне промене према технолошкој интензивности индустријских грана и група
- 3.3. Усклађивање спољнотрговинских структура Републике Србије и Европске уније у циљу ублажавања утицаја кризе
4. Утицај дужничке кризе еврозоне и другог таласа глобалне рецесије на трендове међународне трговине
- 4.1. Међународно окружење и перспективе извоза и привредног раста у кризном периоду
- 4.2. Унутрашња неравнотежа у ЕУ као мултипликатор преноса од једне кризе ка другој
- 4.2.1. Интрапартијонална трговина и унутрашња неравнотежа у ЕУ
- 4.2.2. Спољнотрговинска размена ЕУ са земљама изван ЕУ
- 4.3. Последице кризе еврозоне и другог таласа глобалне рецесије на извоз и привредни раст земаља Западног Балкана
- 4.3.1. Географска усмереност и структура извоза земаља Западног Балкана
- 4.3.2. Тренд прилагођавања структуре извоза земаља Западног Балкана структури увозне тражње Европске уније
5. Глобална економска криза као катализатор ребаланса глобалне економске моћи
6. Антикризне мере примењене у развијеним светским привредама за сузбијање негативних ефеката глобалне економске кризе
- 6.1. Могућа решења узрока глобалне економске кризе
- 6.2. Антикризне мере ЕЦБ у циљу подстицања привредне активности еврозоне
- 6.3. Последице антикризних мера по привреду Републике Србије

V ПОКАЗАТЕЉИ СТРУКТУРНИХ ПРОМЕНА СПОЉНЕ ТРГОВИНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ (138-178 стр)

1. Промене спољне трговине Републике Србије према факторској интензивности производа
- 1.1. Структура робног извоза Републике Србије према факторској интензивности производа
- 1.2. Структурне карактеристике робног увоза Републике Србије према факторској интензивности производа
2. Класификација извоза и увоза Републике Србије према квалификованистима радне снаге
3. Спољнотрговинска размена Републике Србије класификована према технолошкој интензивности индустријских производа
4. Показатељи промена у робној структури извоза и увоза
- 4.1. Модификован Гини-Хиршманов кофицијент робне концентрације извоза и увоза
- 4.2. Показатељи структурних промена на основу индекса интраиндустријске

- размене Републике Србије
- 4.2.1. Опште детерминанте интра-индустријске трговине
 - 4.2.2. Израчунавање индекса интрандустријске размене Републике Србије
 - 4.3. Структурне промене спољнотрговинске размене Републике Србије према показатељима сличности
 - 4.3.1. Методолошка објашњења
 - 4.3.2. Тренд прилагођавања структуре извоза Републике Србије структури увозне тражње ЕУ и САД
 - 4.4. Степен концентрације робног извоза и увоза као показатељ структурних промена Републике Србије
 - 5. Промена структуре извоза и увоза Републике Србије на нивоу робних група
 - 6. Показатељи технолошке конкурентности и иновативности Републике Србије, развијених земаља света и земаља ЕУ

VI МЕРЕ И МОГУЋНОСТИ ЗА ПОВЕЋАЊЕ И СТРУКТУРНО УНАПРЕЂЕЊЕ ИЗВОЗА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ (179-257 стр)

- 1. Основне карактеристике и трендови у савременој светској привреди и међународној трговини
 - 1.1. Тенденције и структурни трендови светске привреде у 21. веку
 - 1.2. Дугорочне тенденције и структурне промене светске трговине
 - 1.3. Јачање извозног потенцијала Републике Србије у условима глобализације светске привреде
- 2. Промена производне структуре као основа повећања извоза Републике Србије
 - 2.1. Достигнути ниво развоја и ранг конкурентности индустрије Републике Србије
 - 2.2. Технолошка структура и специјализација извозне индустрије
 - 2.2.1. Перформансе прерађивачке извозне индустрије
 - 2.2.2. Специјализација прерађивачке извозне индустрије
 - 2.3. Компаративне трговинске предности извозне индустрије
 - 2.3.1. Вредности индекса компаративних предности на нивоу сектора СМТК
 - 2.3.2. Компаративне предности на нивоу одсека СМТК
- 3. Стране директне инвестиције као фактор унапређења производне структуре и извозне конкурентности привреде Републике Србије
 - 3.1. Глобални трендови и структура СДИ
 - 3.2. Динамика и структура страних директних инвестиција у Републици Србији
 - 3.3. Стране директне инвестиције као покретач привредног раста и повећања извоза
 - 3.3.1. Компаративна анализа СДИ у Републици Србији и земљама ЦИЕ
 - 3.3.2. Утицај страних директних инвестиција на раст извоза и конкурентности
 - 3.3.3. Улога ТНК у ширењу страних директних инвестиција
 - 3.3.4. Побољшање инвестиционе климе у циљу привлачења СДИ
- 4. Прилив дознака из иностранства као фактор повећања извоза и привредног раста Републике Србије
- 5. Промене у правцима спољне трговине Републике Србије и могућности за њено повећање и структурно унапређење

- 5.1. Значај појачане улоге земаља БРИКС на међународној позорници за Републику Србију
- 5.2. Спољнотрговинска размена Републике Србије са земљама БРИКС-а
 - 5.2.1. Спољнотрговинска робна размена са Русијом
 - 5.2.2. Јачање привредне и спољнотрговинске сарадње са Кином
 - 5.2.3. Сарадња и спољнотрговинска размена са Индијом
 - 5.2.4. Привредна сарадња и робна размена са Бразилом
 - 5.2.5. Робна размена са Јужноафричком Републиком
- 5.3. Успон турске економије и могућности повећања спољнотрговинске размене са Републиком Србијом
6. Слободне експортне производне зоне у Републици Србији и њихов утицај на структурно унапређење и повећање извоза
 - 6.1. Слободна зона – Пирот
 - 6.2. Слободна зона – Крагујевац
7. Кластери као значајан облик повећања конкурентности и извоза Републике Србије

VII ДИСКУСИЈА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА И ПРЕПОРУКЕ (258-267 стр)

1. Стратегија развоја индустрије у циљу повећања и структурног унапређења извоза Републике Србије у наредном периоду
 - 1.1. Основни правци будућег развоја индустрије
 - 1.2. Идентификација извозно оријентисаних грана и производа у наредном периоду

ЗАКЉУЧАК (268-270 стр)

ЛИТЕРАТУРА (271-280 стр)

ПРИЛОЗИ (280-289 стр)

У првом делу рада **Савремене тенденције светске привреде и међународне трговине** реч је о променама светске привреде и њиховом утицају на међународну трговину. Турбуленције у светској привреди и убрзан процес глобализације имали су пратеће ефекте који су се одражавали на промене у међународној трговини. Главна карактеристика светске привреде у последњој деценији 20. века био је динамичан раст међународне трговине. Уз динамичан раст међународне трговине дошло је и до значајних промена у њеној структури. Смањивало се учешће примарних производа а повећавало учешћа индустријских производа у светском робном извозу. ЗУР и земље које су тежиле уласку у чланство ЕУ су упорно пратиле нове трендове у глобалној конкурентности и мењале структуру својих привреда и извоза како би постале конкурентне на светском тржишту. У овом делу рада приказане су тенденције високотехнолошког извоза изабраних земаља ЕУ урађено је поређење са високотехнолошком извозном структуром Републике Србије. На крају овог дела приказана су истраживања при извођењу индекса извозног потенцијала једне земље по методологији међународног трговинског центра. На основу ове методологије је могуће идентификовати производе који се могу промовисати на међународном тржишту јер су конкурентни, али и одредити тржишта на којима ће се базирати раст извоза једне националне привреде у наредном периоду

У другом делу рада који носи назив **Трендови и структура спољне трговине Републике Србије у оквиру државне заједнице СРЈ**, разматрана је структура спољне трговине СРЈ по намени производа и њена секторска структура као и удео извоза и увоза у друштвеном производу (ДП) и светској трговини. Такође, у овом делу анализирана је и динамика спољне трговине СРЈ као и робна размена СРЈ са регионима и земљама. Дат је осврт и на најзначајнија тржишта у спољнотрговинској размени СРЈ. У овом делу рада обрађена је и структура спољне трговине према Стандардној међународној трговинској класификацији (СМТК) и то на нивоу сектора, одсека и група производа. Структурне промене у спољној трговини СРЈ биће доказиване и путем степена специјализације и факторске и технолошке интензивности спољнотрговинске размене. На крају првог дела обрађена је робна размена СРЈ по врстама спољнотрговинских послова као и обим и структура спољне трговине СРЈ са ЕУ.

У трећем делу рада који носи назив **Структурне карактеристике и тенденције спољне трговине Републике Србије** разматрана је структура робног извоза и увоза и тенденције спољне трговине Републике Србије као самосталне државе. Анализа структуре спољне трговине обрађена је по намени производа као и њена секторска структура. Према географској усмерености робног извоза Републике Србије посебно се даје акценат на робну размену са земама ЦЕФТА као и земљама ЕУ. Поред тога у овом делу рада анализира се утицај либерализације на извозне перформансе Републике Србије. На крају овог дела обрађује се спољнотрговински биланс Републике Србије. Реч је о карактеристикама трговинског биланса као и о спољној задужености Републике Србије и финансирању текућег дефицита.

Четврти део рада **Утицај глобалне економске и дужничке кризе еврозоне на трендове и структуру спољне трговине Републике Србије** показује да се криза која је избила у САД као финансијска пренела на друге земље кроз спољнотрговинске и инвестиционе токове. Када се криза прелила на европске земље као значајне партнere САД, кроз извоз српских производа на тржиште ЕУ, ушла је и у Републику Србију. Република Србија је до половине 2008. године имала растући тренд како извоза тако и увоза. Ипак управо су извоз и увоз најбрже одреаговали на појаву кризе. Већ у другом кварталу 2008. године долази до стагнације извоза и до његовог значајнијег пада, што је било идентично са стањем извоза на светском нивоу. Поред трендова се обрађују и структурне промене спољне трговине у периоду кризе и усклађивање спољнотрговинских структура Републике Србије и Европске уније у циљу ублажавања утицаја кризе. Касније се увом делу обрађује и утицај дужничке кризе еврозоне и другог таласа глобалне рецесије на трендове међународне трговине. Унутрашња неравнотежа у ЕУ испољила се као мултипликатор преноса од једне кризе ка другој. Због тога су у развијеним светским привредама примењене антикризне мере за сузбијање негативних ефеката глобалне економске кризе.

Пети део рада **Показатеље структурних промена спољне трговине Републике Србије** показује које су се то структурне промене дододиле у посматраном временском периоду. Структурне промене спољне трговине су анализиране према већем броју класификација (факторској интензивности производа, квалификованости радне снаге, технолошкој интензивности индустријских производа). Поред поменутих показатеља у робној

структурни коришћен је и Модификован Гини-Хиршманов коефицијент робне концентрације извоза и увоза као и показатељи структурних промена на основу индекса интраиндустријске размене Републике Србије. Структурне промене спољнотрговинске размене Републике Србије приказане су и према показатељима сличности применом одговарајућих коефицијената, који показују тренд прилагођавања структуре извоза Републике Србије структури увозне тражње ЕУ и САД. Значајан допринос истраживању у овом делу дају и показатељи технолошке конкурентности и иновативности Републике Србије и развијених земаља света и ЕУ.

Шести део рада под називом **Мере и могућности за повећање и структурно унапређење извоза Републике Србије** бави се разматрањем неопходних мера и проналажења могућности како би дошло до структурног унапређења извоза Републике Србије. Основа извоза Републике Србије, јесте у побољшању врло неповољне производне структуре, посебно индустриске која чини највећи део домаћег извоза. Привреду Републике Србије која треба да буде покретач извоза карактерише: недостатак робе намењене извозу и велико учешће производа нижег степена обраде, широк асортиман понуде без у же специјализације, неконкурентност са аспекта производа (дизајн и развој производа, технички стандарди, трајност и изглед, презентација) и са аспекта цена (цене сировина, трошкови финансирања, порези и транспорт). Зато је неопходно извршити промену производне структуре како би дошло до повећања извоза Републике Србије. У овом делу рада посебно се обраћује технолошка структура и специјализација извозне индустрије. Због недостатка домаће акумулације, стране директне инвестиције постају кључни фактор унапређења производне структуре и извозне конкурентности привреде Републике Србије. Касније се анализирају промене у правцима спољне трговине Републике Србије и могућности за њено повећање и структурно унапређење. Појачана улога земаља БРИКС и успон Турске економије се показују као српска извозна шанса. У наставку овог дела кандидат истражује и анализира слободне експортне производне зоне и кластере као значајне облик повећања конкурентности и извоза Републике Србије.

Седми део рада се односи на **Дискусију добијених резултата истраживања и препоруке за даља истраживања**. У овом делу рада кандидат најпре анализира резултате до којих је дошао током истраживања, из потврђивање односно обарање свих постављених хипотеза. На крају овог дела рада кандидат даје предлоге за даља истраживања која се односе на стратегију развоја индустрије у циљу повећања и структурног унапређења извоза Републике Србије у наредном периоду. Један од најважнијих аспекта извозно оријентисане стратегије развоја индустрије јесте идентификовање основних праваца будућег развоја индустрије. Следећи важан корак који је неопходно спровести у оквиру ове стратегије јесте идентификација извозно оријентисаних грана и производа у наредном периоду. Уколико се примене поменуте мере и искористе потенцијалне могућности Република Србија има велике изгледе за структурно унапређење и повећање свог извоза у будућем периоду.

На крају дат је **Закључак, Попис коришћене литературе и Прилози** са пописом слика, табела и графика.

5. Остварени резултати и научни допринос

(Конкретно навести допринос научној, стручној или уметничкој области)

Сагласно предмету и циљу истраживања, постављеним хипотезама и методама истраживања, кандидат мр Горан Радосављевић је у својој докторској дисертацији под насловом *Трендови и структурне промене спољне трговине Републике Србије*, успео да:

- Јасно и концизно одреди и презентује теоријско методолошки оквир за разумевање трендова и структурних промена спољне трговине Републике Србије;
- Пружи јасне одговоре на дилеме дали је Република Србија кренула у реализацију циљева у смислу преокрета трендова и квалитативних промена сопственог извоза;
- Детаљно разјасни значај и улогу структурног унапређења извоза у новој стратегији економског раста, и
- Идентификује и јасно истакне мере и могућности за повећање и структурно унапређење извоза Републике Србије.

Научни допринос ове докторске дисертације, пре свега налазимо у томе што је кандидат помоћу економско-математичких метода проучавао и анализирао трендове и структурне промене спољне трговине Републике Србије. Изузетну пажњу кандидат је усмерио на истраживање трендова и промена домаћег извоза, као и његовог дела који иде у ЕУ нашег највећег спољнотрговинског партнера, као одговор на процес приближавања и будућег приступања ЕУ и уопште уласку земље у токове савремене међународне трговине. Поједини методи који су употребљени у истраживању су веома мало коришћени од стране домаћих економских експерата и углавном су непознаници широј стручној јавности. Сама анализа укупне размене и размене са ЕУ коришћењем различитих метода (косинусни, Finger Kreinin, Еуклидов, Bray-Curtis-ов метод, коефицијент корелације рангова, инверзни (модификовани) интегрисани индикатор сличности, израчунавање робне концентрације извоза и увоза, израчунавање интраиндустијске размене), значајан је допринос истраживању. Стручно разматрање може узети у обзир све резултате добијене коришћењем ових метода и понудити одговоре који ће дати јаснији увид у природу спољнотрговинских односа Републике Србије са светом а посебно са ЕУ. Самим тим указује се на могуће правце унапређења тих релација као и предлоге за структурне промене спољне трговине Републике Србије у циљу њеног даљег прилагођавања увозној тражњи развијених земаља (предлози за промене на пољу трговинске или индустијске политике). Поред овога, доприносом се може сматрати и поређење сличности робне структуре извоза Републике Србије са сличношћу робних структура извоза других земаља у транзицији и увозне тражње развијених земаља, што може помоћи компаративном сагледавању структуре домаћег извоза. Узимајући у обзир структурне промене и динамику сличности извозне понуде Републике Србије и увозне тражње ЕУ и развијених земаља света, могуће је усмерити напоре на концепирању и спровођењу конкретних акција за промену извозне понуде, односно реструктуирање одређених сектора домаће привреде. Показатељи о интраиндустијској размени могу указати на повећање или смањење комплементарности привреде Републике Србије и ЕУ и развијених земаља света у

одређеним секторима или на пад у другим. То може помоћи и олакшати тражење узрока испољених тенденција и предузимање евентуалних корективних акција кроз спроведене мере економске политике.

Друштвени допринос истраживања налазимо у следећем: спољна трговина повећава фонд рада једне нације а самим тим и економско богатство једне државе. Странни капитал који долази у земљу домаћина нарочито у облику гринфилд инвестиција-изградња нове фабрике и браунфилд инвестиција-улагање у постојећу инфраструктуру треба да доведе до бржих структурних промена привреде и развојни концепт заснован на повећању извоза. Битан развојни циљ и друштвена оправданост таквог концепта, јесте пораст запослености и животног стандарда, дохотка и инвестиција. На тај начин се стварају услови за пуније задовољавање, материјалних, образовних, културних, здравствених и стамбених потреба. Дугорочни циљ развоја је пораст стандарда становништва и већи квалитет живота, чије је остваривање определено могућностима раста производње, структурних промена извоза, запошљавања и личне потрошње. То ствара моралну и друштвену сatisфакцију запослених грађана који стално теже већем образовању и напредовању у каријери. Ниво образовања становништва је један од основних фактора стварања друштва заснованог на знању и у директној је вези са осталим факторима (улагање у истраживање и развој, примена резултата истраживања, иновације и примена информационих и комуникационих технологија). Систем образовања се модернизује у правцу повећања његове ефикасности и раста квалитета знања, како би се обезбедио већи допринос образовања привредном развоју и друштвеном напретку Републике Србије. Уколико домаће и стране компаније развијају производњу са технолошки интензивним садржајем биће и већа тражња за високо квалификованим кадровима, што ће успорити одлазак наших стручњака у иностранство, а то је велики друштвени допринос за домаћу привреду. Производња са високотехнолошким садржајем има још једну друштвену оправданост јер спречава неконтролисано трошење природних ресурса и не доводи у питање реализацију стратегије одрживог развоја Републике Србије.

6. Закључак

(Навести да је докторска дисертација/уметнички пројекат урађена у свему према одобреној пријави, да је оригинално и самостално научно или уметничко дело и да су се стекли услови за његову јавну одбрану)

ЗАКЉУЧАК КОМИСИЈЕ

На основу увида, анализе и оцене предате докторске дисертације кандидата мр Горана Радосављевића под насловом **Трендови и структурне промене спољне трговине Републике Србије**, Комисија закључује да је наведена докторска дисертација урађена према одобреној пријави, поседује одговарајући научни и друштвени допринос и да представља самостално научно дело кандидата.

ПРЕДЛОГ КОМИСИЈЕ

Комисија за оцену докторске дисертације кандидата mr Горана Радосављевића под насловом **Трендови и структурне промене спољне трговине Републике Србије**, предлаже Наставно-научном већу Факултета за менаџмент у Зајечару, Универзитет Џон Незбит Београд, да усвоји овај извештај и одобри кандидату јавну одбрану.

Место и датум:

Зајечар, 08.01.2016

Чланови Комисије за оцену докторске дисертације/уметничког пројекта

Др Драган Михајловић, редовни професор Факултета за менаџмент Зајечар Универзитета Џон Незбит
Београд, председник

Др Горан Миловановић, редовни професор Економског факултета Универзитета у Нишу, члан

Др Бојан Ђорђевић, ванредни професор Факултета за менаџмент Зајечар Универзитета Џон Незбит Београд,
ментор